

คุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในยุคการระบาดของโรค ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกที่ 1 ในประเทศไทย

กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ

Quality of Life of Rice Farmers During the 1st Pandemic Period of Coronavirus 2019 in Thailand: Case Study of Ubon Ratchathani and Sisaket Provinces

ปิตินัฐ เครือจินา*, ศิรส ทองเชื้อ และ ดุสิต อธิณูวัฒน์

สาขาวิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

Pitirut Kruajina, Siros Tongchueand and Dusit Athinuwat*

Department of Agricultural Technology, Faculty of Science and Technology, Thammasat University, Rangsit
Centre

Received: September 29, 2021 ; Accepted: October 3, 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในยุคการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกที่ 1 กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในยุคการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระลอกที่ 1 ปี 2563 เพื่อนำเสนอข้อมูลดังกล่าวสู่ภาครัฐและนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรโดยเฉพาะเกษตรกรผู้ผลิตข้าว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ จำนวน 277 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และแบ่งการศึกษาคุณภาพชีวิต ออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ และด้านครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความรู้สึกว่าครอบครัวได้รับผลกระทบในช่วงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 เต็ดร้อนปานกลาง (ร้อยละ 56.32) เต็ดร้อนมาก (ร้อยละ 28.88) เต็ดร้อนน้อย (ร้อยละ 8.30) และไม่เต็ดร้อน (ร้อยละ 6.50) ซึ่งเกิดจากรายได้ของครอบครัวลดลง ส่งผลให้เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก (5.14) ด้านครอบครัวอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมากที่สุด (5.53) ด้านสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (5.14) ด้านจิตใจอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (4.85) และด้านสุขภาพและหน้าที่อยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดี (5.02)

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต, เกษตรอินทรีย์, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, รายได้, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objective is to study the quality of life of rice farmers in the era of the *Coronavirus disease 2019* (COVID-19) outbreak, the first wave of 2020. Two hundred seventy-seven organic rice farmers were used in this study in Ubon Ratchathani and Sisaket provinces. The statistics used in the data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and inferential statics using the Pearson correlation coefficient. The concept of quality of life is composed of 4 domains, including health and duty, social and economic, psychological, and family domains. The results of the study found that farmers felt that their families were affected during the COVID-19 outbreak including, moderately troubled (56.32%), very distressed (28.88%), slightly distressed (8.30%), and not suffered (6.50%), respectively. It was caused by a decrease in family income. Farmers' overall quality of life was moderately satisfied (5.14). For each domain, the family was very satisfied (5.53), social and economics was moderately satisfied (5.14), psychological was moderately satisfied (4.85), and health and duty was slightly satisfied (5.02).

Keywords: Quality of life; organic agriculture; coronavirus 2019; income; sufficiency economy

1. บทนำ

วิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด-19 (COVID-19) เป็นโรคติดเชื้อทางเดินหายใจ ทำให้เกิดการไข้ ไอ และอาจมีปอดอักเสบ เป็นต้น โดยเริ่มพบผู้ป่วยโรคนี้ครั้งแรกเมื่อเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2562 ที่เมืองอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน จนต้องมีมาตรการ ปิดเมือง ปิดประเทศ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 แต่อย่างไรก็ตามเชื้อไวรัสนี้ได้แพร่ระบาดไปในหลายประเทศทั่วโลก และมีจำนวนผู้ป่วยยืนยันการติดเชื้อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ฮองกง มาเก๊า ไต้หวัน เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และญี่ปุ่น เป็นต้น โดยในประเทศไทยพบผู้ป่วยโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 รายแรกในเดือน มกราคม พ.ศ. 2563 เป็นนักท่องเที่ยวชาวจีนที่รับเชื้อจากการระบาดในสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่ได้

เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย หลังจากนั้นก็มีจำนวนผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนภาครัฐต้องประกาศพระราชกำหนดฉุกเฉิน ทำให้ต้องปิดพรมแดนระหว่างประเทศ ระหว่างจังหวัด หรือห้ามเดินทางสัญจรข้ามจังหวัดในเวลากลางคืน (Ministry of Tourism and Sports, 2020) ทำให้ส่งผลกระทบต่อหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านการเกษตร ดังนี้

1.1 ด้านเศรษฐกิจ ธนาคารแห่งประเทศไทยประมาณการว่า การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 จะส่งผลให้เศรษฐกิจไทย ปี 2563 มีแนวโน้มที่จะหดตัวร้อยละ 6.6 มูลค่าการส่งออกสินค้าคาดว่าจะหดตัวร้อยละ 7.4 เนื่องจากการท่องเที่ยวและการส่งออกสินค้าได้รับผลกระทบโดยตรงจากการระบาดและเกิดจากการชะลอตัวของเศรษฐกิจใน

ประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะประเทศจีนและการหยุดชะงักของห่วงโซ่การผลิตของหลายประเทศ ส่งผลให้รายได้ของธุรกิจและครัวเรือนได้รับผลกระทบในวงกว้าง (Bank of Thailand, 2021)

1.2 ด้านสังคม ส่งผลกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะต่อการจ้างแรงงาน มีแรงงานจำนวนมากถูกเลิกจ้างงานทั้งแบบชั่วคราวและถาวร มีผู้เสมือนว่างงาน หรือผู้ที่ทำงานไม่ถึง 4 ชั่วโมงต่อวัน ในไตรมาสสองของปี 2563 มีจำนวนสูงถึง 5.4 ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นถึง 3.4 ล้านคน จากระยะเดียวกันในปีก่อน เนื่องจากบริษัทได้ปิดตัวลงหรือธุรกิจได้รับผลกระทบจากการปิดประเทศ รวมทั้งการปิดพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 (Kapilakanchana et al., 2020)

1.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ส่งผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ผลกระทบเชิงบวกคือ ทรัพยากรทางทะเลและแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ได้มีการฟื้นตัวเองให้มีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น โดยสังเกตได้จากการที่มีสัตว์ทะเลหายากออกมาปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งและเป็นจำนวนมาก เช่น พยูน โลมา ปลาฉลาม เป็นต้น ขณะเดียวกันการหยุดตัวของธุรกิจและอุตสาหกรรมเพื่อลดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ส่งผลให้ค่าฝุ่น PM 2.5 มีแนวโน้มดีขึ้นในหลายพื้นที่ ในขณะที่ผลกระทบเชิงลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การปิดพื้นที่เสี่ยงทำให้ผู้ทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ การปลูกป่าและป่าชายเลน ทำได้ไม่สะดวก นอกจากนี้ การลดลงของนักท่องเที่ยวอาจทำให้กิจการที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ป่าที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวขาดรายได้ ไม่มีเงินเพียงพอที่จะดูแลสัตว์ดังกล่าว เช่น กรณีปางช้าง ลิง และสวนสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น (Bank of Thailand, 2021)

1.4 ด้านการเกษตร ซึ่งเป็นภาคเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวก

และเชิงลบ โดยจากการที่ภาคการเกษตรไทยมีการพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศถึงร้อยละ 80 ของ GDP เมื่อเศรษฐกิจถดถอยจึงมีความเสี่ยงสูงที่ภาคการเกษตรจะสูญเสียโอกาสทางด้านรายได้ จากความต้องการผลผลิตทางการเกษตรลดลง ประกอบกับการปรับตัวลดลงของราคาผลผลิตตามตลาดโลก ส่งผลให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรลดลง เช่น ฝรั่ง พารา ผลไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ อ้อยและน้ำตาล เป็นต้น (Committee on Agriculture and Cooperatives, 2020) ขณะเดียวกันมีภาวะการกักตุนอาหารจากวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ทำให้ข้าวสารถูกขาดตลาด ส่งผลให้ราคาข้าวพุ่งสูงขึ้น ในทางกลับกันชาวสวนผลไม้ต้องประสบปัญหาผลผลิตล้นตลาด เนื่องจากการประกาศปิดเมืองและปิดประเทศ ทำให้ไม่สามารถส่งออกผลผลิตได้ตามปกติ ราคาของผลไม้ส่งออกจึงมีแนวโน้มตกต่ำลงมาก (Chantararat et al., 2020)

โดยภาคการเกษตรของไทยถือเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นรากฐานของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของประเทศและของโลก ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในภาคการผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเทศไทยถือเป็นแหล่งผลิตข้าวที่มีคุณภาพดีที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยมีแหล่งเพาะปลูกที่สำคัญของไทยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีแหล่งผลิตที่สำคัญคือ จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด เป็นต้น โดยที่ราคาข้าวที่เกษตรกรจำหน่ายได้ ในปี 2563 ราคาข้าวเปลือกหอมมะลิ ลดลงจากตันละ 15,119 บาท ในปี 2562 เป็นต้นละ 14,737 บาท ในปี 2563 ราคาข้าวเปลือกเจ้า ความชื้น 15 เปอร์เซ็นต์ สูงขึ้นจากตันละ 7,836 บาท ในปี 2562 เป็นต้นละ 9,239 บาท ในปี 2563 และข้าวเปลือกเหนียวเมล็ดยาว สูงขึ้นจากตันละ 14,164 บาท ในปี 2562 เป็นต้นละ 15,670 บาท ใน

ปี 2563 (Bureau of Agricultural Economic Research, 2020) เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ฝนทิ้งช่วง และอุทกภัย ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ลดลง ขณะที่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศยังคงมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับเกิดวิกฤตการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 จึงเกิดภาวะการกักตุนอาหารจาก ส่งผลให้ราคาข้าวพุ่งสูงขึ้น (Bank of Thailand, 2020) แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรผู้ผลิตข้าวยังมีฐานะยากจนและบางคนยังไม่สามารถลืมตาอ้าปากได้ การศึกษาคุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในยุคการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 จะเป็นข้อมูลที่สะท้อนถึงปัญหาคุณภาพชีวิตเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 เพื่อการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วนและนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาให้กับเกษตรกรในประเทศไทยต่อไป การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในยุคการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ระลอกที่ 1 และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตวิญญาณ และด้านครอบครัว

2. วิธีการ

2.1 สมมติฐานของการวิจัย

2.1.1 ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว ในด้านสุขภาพและหน้าที่

2.1.2 ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพ

ชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว ในด้านสังคมและเศรษฐกิจ

2.1.3 ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในด้านจิตวิญญาณ

2.1.4 ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวในด้านครอบครัว

2.2 กรอบแนวคิดการศึกษา

ผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 (The impact of the COVID-19 pandemic)

คุณภาพชีวิตชาวนา 4 ด้าน (Farmers' quality of life in 4 aspects) ได้แก่

1. ด้านสุขภาพและหน้าที่ (Health and duty aspects)
2. ด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Social and economic aspects)
3. ด้านจิตวิญญาณ (Spiritual aspects)
4. ด้านครอบครัว (Family aspects)

2.3 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐาน และผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว

2.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวจังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 258,006

ครัวเรือนและจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 210,126 ครัวเรือน (Information Technology & Communication Center, 2017)

กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษจำนวน 10 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน รวม 300 คน จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลหนองกุง อ.ตาลสุ่ม 2) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลคำไฮใหญ่ อ.ดอนมดแดง 3) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลโพธิ์เมือง อ.เหล่าเสือโก้ก 4) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลไหล่ทุ่ง อ.ตระการพืชผล 5) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลตาลสุ่ม อ.ตาลสุ่ม และจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 6) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลหนองหัวช้าง อ.กันทรารมย์ 7) กลุ่มเกษตรอินทรีย์ตำบลยาง อ.กันทรารมย์ 8) กลุ่มข้าวอินทรีย์PGSผักไหมรุ่นที่1 ม.7 ต.ผักไหม อ.ห้วยทับทัน 9) กลุ่มข้าวอินทรีย์PGS ผักไหมรุ่นที่2 ม.7 ต.ผักไหม อ.ห้วยทับทัน และ 10) วิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลผักไหม อ. ห้วยทับทัน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Hendel (1977) ที่ค่าความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์ ซึ่งใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) เท่ากับ 206 คน

2.5 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) รายละเอียดดังนี้

2.5.1 ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเกษตรในด้านต่าง ๆ วิธีการปฏิบัติงานจริง โดยกำหนดรายละเอียดคำถามแบบสอบถาม

2.5.2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ได้ปรับปรุงจาก the Generic version III of Quality

of Life Index (QLI) โดย Ferrans and Powers (1984) ซึ่งรายละเอียดของแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คำถามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ จังหวัด เพศ อายุ ระดับการศึกษาสถานภาพการสมรส ลักษณะครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ ลักษณะการเป็นเจ้าของที่ จำนวนแรงงาน จำนวนพื้นที่ ลักษณะการผลิต ลักษณะการจำหน่ายผลผลิต ช่องทางการตลาด ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาโดยเฉลี่ยแล้วทำจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาเท่าไร สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความพึงพอใจในราคาผลผลิต อาชีพเสริม รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ฐานะทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร การติดตามข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ได้แก่ ด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ด้านครอบครัว

ตอนที่ 4 ผลกระทบเกี่ยวกับการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ระลอกที่ 1 ต่อเกษตรกรผู้ผลิตข้าว

2.5.3. การทดสอบแบบสอบถาม

เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วก่อนที่จะนำไปใช้สอบถามเกษตรกรจังหวัดอุบลราชธานี และศรีสะเกษ ซึ่งทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ไปทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาของแบบสอบถาม (Content validity) ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาพร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้ชัดเจนและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย และทดสอบ

ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับเกษตรกร จำนวน 40 คน และคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตามวิธีการ ของ Cronbach's alpha coefficient ใช้เกณฑ์การยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.70 โดย reliability coefficient ที่คำนวณได้ เท่ากับ 0.7951

2.5.4. เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามเป็นแบบคะแนนรวม 6 ระดับ แบบ Rating scale (Ferrens and Powers, 1984) ให้เกษตรกรตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็นโดยใช้เกณฑ์แปลผล ดังนี้

Table 1 Satisfaction levels

	Positive message	Negative message
Best	6	1
Good	5	2
Moderate	4	3
Poor	3	4
Very poor	2	5
Worst	1	6

เกณฑ์การแปลผล ในการแปลค่าเฉลี่ยความเห็นของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อระดับคุณภาพชีวิตได้แบ่งระดับคุณภาพชีวิตเป็น 6 ระดับ ดังนี้

Table 2 Quality of life score

Quality of life score	Interpretation
5.161-6.00	Best
4.331-5.16	Good

3.501-4.33	Moderate
2.671-3.50	Poor
1.831-2.67	Very poor
1.00-1.83	Worst

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.6.1 การนำข้อมูลแบบสอบถามของเกษตรกร มาตรวจสอบความสมบูรณ์ในการตอบคำถาม แล้วนำมาลงรหัสข้อมูล และประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป (STATA) ในการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบตาราง

2.6.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล และปัจจัยด้านการประกอบอาชีพ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.6.3 วิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ด้วยสถิติเชิงอนุมานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน เพื่อทดสอบสมมติฐาน และหาความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 และคุณภาพชีวิตของเกษตรกรผู้ผลิตข้าว

3. ผลการวิจัยและวิจารณ์ผล

จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของ Hendel (1977) ที่ค่าความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซ็นต์ เท่ากับ 206 คน จาก 300 คน การวิจัยครั้งนี้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร

ผู้ผลิตข้าวได้จำนวน 277 คน ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 69.31 มีอายุ 51-60 ปี ร้อยละ 36.10 จบการศึกษาในระดับต่ำกว่าประถมศึกษา ปีที่ 6 ร้อยละ 36.10 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 82.67 เป็นครอบครัวเดี่ยว คืออาศัยเฉพาะพ่อ แม่ ลูก ร้อยละ 72.92 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1-5 คน ร้อยละ 67.87 และมีลักษณะที่อยู่อาศัยเป็นของตัวเอง ร้อยละ 83.75 นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดิน (ร้อยละ 76.90) ซึ่งส่วนใหญ่มีพื้นที่การเกษตร 1-20 ไร่ (ร้อยละ 74.01) ส่วนใหญ่มีแรงงานในบ้านที่ช่วยทำอาชีพเกษตร จำนวน 1-2 คน (ร้อยละ 64.26) ทั้งนี้มีลักษณะการผลิตที่สำคัญคือ ปลูกข้าวและพืชหลังนามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 32.49 โดยส่วนใหญ่จำหน่ายข้าวเปลือกให้โรงสี (ร้อยละ 50.56) ซึ่งราคาเฉลี่ยในช่วง 1 ปีที่ผ่านมาคือ 10-15 บาทต่อกิโลกรัม หรือ 10,000-15,000 บาทต่อตัน อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังสามารถจำหน่าย

ข้าวสารได้ในราคา 35 บาท ต่อกิโลกรัม ปลายข้าวราคา 10 บาท ต่อกิโลกรัม รำ 6 บาท ต่อกิโลกรัม

เกษตรกรมีความรู้สึกว่าการครอบครัวได้รับผลกระทบในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 เกษตรกรส่วนใหญ่เดือดร้อนปานกลาง (ร้อยละ 56.32) เดือดร้อนมาก (ร้อยละ 28.88) เดือดร้อนน้อย (ร้อยละ 8.30) และไม่เดือดร้อน (ร้อยละ 6.50) (Table 1) และในช่วงสถานการณ์การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 มีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในครอบครัวของเกษตรกร ได้แก่ รายได้ของครอบครัวลดลง (ร้อยละ 42.78) สมาชิกในครอบครัวมีความเครียดมากขึ้น (ร้อยละ 11.82) ถูกยกเลิกการสั่งซื้อผลผลิต (ร้อยละ 3.94) และเกิดการทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว (ร้อยละ 1.69) ตามลำดับ (Table 3)

Table 3 Impact of the COVID-19 pandemic to farmers who produce rice

Impact of the COVID-19 pandemic	Amount	Percentages	S.D.
Impact levels of COVID-19 on the family			
Most trouble	80	28.88	
Moderate trouble	156	56.32	
Little trouble	23	8.30	
No trouble	18	6.50	
Total	277	100.00	0.80
Family income has decreased.	228	42.78	
Family members are more stressed.	63	11.82	
Production orders are canceled	21	3.94	
There was a quarrel within the family	9	1.69	

Table 4 Overall quality of life of rice-producing farmers

Quality of life criteria	\bar{X}	S.D.	Quality of life levels
Health and duty aspects	5.02	1.67	Very good
Social and economic aspects	5.14	1.58	Very good
Spiritual aspects	4.85	1.85	Very good
Family aspects	5.53	1.52	Best
Average	5.14	1.58	Very good

Table 5 Quality of life level of rice-producing farmers in health and duty aspects

Quality of life criteria	Means	S.D.	Quality of life levels
Quality of life in health and duty aspects	5.02	1.67	Best
1. Having a good health	4.93	1.19	Very good
2. Doing activities in daily life by yourself	5.19	0.95	Best
3. Eating nutritious, hygienic, and safe food	5.38	0.82	Best
4. Getting 6-8 hours of sleep each day	5.24	0.93	Best
5. Getting regular exercise for 30-50 minutes, 3-5 times/week	4.52	1.14	Very good
6. Having time to do hobbies such as caring for animals, playing sports, reading, etc.	5.17	1.01	Best
7. Wearing protective clothing and equipment when spraying pesticides	5.61	1.33	Best
8. Cleaning the body and changing clothes immediately after using pesticides.	5.49	1.29	Best
9. Wearing a mask to cover your nose while using pesticides	5.49	1.27	Best
10. Having a break between work every 2 hours	5.02	1.37	Very good
11. Having lumbar pain, back pain, muscle, and bone aches while working	4.57	1.29	Very good
12. Having an accident at work	3.26	1.62	Moderate
13. Getting services at a public health facility when being sick	5.40	1.07	Best

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรผู้ผลิตข้าวมีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (5.14) พบว่า ด้านครอบครัวอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมากที่สุด (5.53) เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตด้านสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (5.14) ด้านจิตใจอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (4.85) และด้านสุขภาพและหน้าที่อยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดี (5.02) (Table 4)

เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพและหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก มีคะแนนเฉลี่ย 5.14 (Table 4 and 5) โดยพบว่า ด้านสุขภาพและหน้าที่ เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดีมากที่สุด 8 ประเด็นย่อย ได้แก่ การสวมเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ป้องกันเมื่อพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (5.61) การทำความสะอาดร่างกายและเปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ทันทีหลังจากใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (5.49) การสวมผ้าปิดปากปิดจมูกในขณะที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช (5.49) การไปรับบริการที่สถานบริการสาธารณสุขเมื่อเจ็บป่วย (5.40) การได้รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย (5.38) การได้นอนหลับพักผ่อนวันละ 6-8 ชั่วโมง (5.24) การทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง (5.19) และการที่มีเวลาทำงานอดิเรกต่าง ๆ เช่น เลี้ยงสัตว์ เล่นกีฬา อ่านหนังสือ เป็นต้น (5.17) ตามลำดับ เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดีมากจำนวน 4 ประเด็นย่อย ได้แก่ การมีการหยุดพักระหว่างการทำงานทุก 2 ชั่วโมง (5.02) การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงดี (4.93) การมีอาการปวดเอว ปวดหลัง ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อและกระดูก ในขณะที่ทำงาน (4.57) และการได้ออกกำลังกายสม่ำเสมอ 30-50 นาที 3-5 ครั้ง/สัปดาห์ (4.52) ตามลำดับ ในขณะที่เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง 1 ประเด็นย่อย คือ การได้รับอุบัติเหตุจากการทำงาน (3.26) (Table 5) ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Klomthongjaroen

(2017) พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาสุขภาพและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งนี้เนื่องจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 เป็นการแพร่ระบาดจากคนสู่คน ฉะนั้นอาจไม่ส่งผลกระทบในด้านสุขภาพและหน้าที่ของเกษตรกร เนื่องจากการทำงาน การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเกษตรกรเป็นการทำงานในพื้นที่ของตัวเอง แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็ยังคงต้องปฏิบัติตามมาตรการป้องกันและควบคุมโรคของ กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kosol (2012) พบว่าเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตด้านชีวิตการทำงานในระดับมาก และด้านสุขภาพอนามัยในระดับปานกลาง

เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตด้านสังคมและเศรษฐกิจในภาพรวมรวมอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (Table 4 and 6) โดยพบว่าเกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดีมากที่สุด 6 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ หรือเพื่อนบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ (5.62) การมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินสำหรับกิจกรรมของชุมชนอยู่บ่อยครั้ง (5.60) ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน (5.60) ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากปัญหาโจรผู้ร้าย (5.52) การมีส่วนร่วมในการประชุมตามที่ทางราชการเรียกประชุมอยู่บ่อยครั้ง (5.50) และคนในชุมชนมีความตระหนักเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นอย่างดี (5.22) ตามลำดับ นอกจากนี้เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดี 2 ประเด็นย่อยคือ รายได้จากการทำงานเกษตรเพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิตของเกษตรกรและครอบครัว (4.31) และความพึงพอใจกับราคาผลผลิต (3.75) (Table 6) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kittiprapas *et al.* (2020) พบว่า ตั้งแต่มีการล็อกดาวน์มา มีการเพิ่มขึ้นของคนจนใหม่จำนวนมาก ซึ่งสะท้อนการลดลงของ

รายได้อย่างมาก เนื่องจากการลือคตาวาน์ ส่งผล
กระทบอย่างมากต่อรายได้ของประชากร
โดยเฉพาะต่อการจ้างแรงงาน มีแรงงานจำนวนมาก
ถูกเลิกจ้างงานทั้งแบบชั่วคราวและถาวร เนื่องจาก

บริษัทได้ปิดตัวลงหรือธุรกิจได้รับผลกระทบจากการ
ปิดประเทศ รวมการปิดพื้นที่เสี่ยงต่อการระบาดของ
โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 (BioThai Foundation,
2020)

Table 6 Quality of life level of rice-producing farmers in social and economic aspects

Quality of life criteria	Means	S.D.	Quality of life levels
Quality of life in social and economic aspects	5.14	1.58	Very good
1. Satisfaction in the relationship between you and your friends or neighbors in the community where you live	5.62	0.68	Best
2. Feeling safe in life and property from thieves	5.52	3.51	Best
3. Participating in frequent government-sponsored meetings	5.50	0.83	Best
4. Satisfaction in participating in community activities	5.60	0.67	Best
5. Participating often in donations for community activities	5.60	0.64	Best
6. People in the community are aware of the conservation of nature and the environment.	5.22	0.87	Best
7. Income from farming is enough to cover your family's living expenses.	4.31	1.25	Good
8. Satisfaction with the production price	3.75	1.50	Good

เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตด้านจิตใจใน
ภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมาก (Table 4
and 7) โดยพบว่าเกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดี
มากที่สุด 3 ประเด็นย่อย ได้แก่ ความพึงพอใจใน
ชีวิตของตนเอง (5.63) ความพึงพอใจในอาชีพที่ทำ
อยู่ในปัจจุบัน (5.54) และความมั่นใจที่จะเผชิญต่อ
ปัญหาร้ายแรงที่จะเกิดขึ้นในชีวิต (5.18) ตามลำดับ
เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดีมาก 2 ประเด็นย่อย
คือ เมื่อไม่สบายหรือมีความเครียด จะผ่อนคลาย
ความเครียดด้วยการนั่งสมาธิ สวดมนต์ หรือปรึกษา

คนใกล้ชิด (4.98) และความรู้สึกว่ามีความเครียด
จากการทำงาน (4.38) และเกษตรกรมีระดับ
คุณภาพชีวิตปานกลาง 1 ประเด็นย่อยคือ ความรู้สึก
เบื่อหน่าย ท้อแท้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน
(3.45) (Table 7) สอดคล้องกับงานวิจัยของ
(Klomthongjaroen, 2018) เนื่องจากเกษตรกรพอใจ
กับชีวิตความเป็นอยู่ในการทำเกษตรอินทรีย์ มีการ
นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเสมอ
แต่อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมแล้ว หลายคน
พยายามปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและพฤติกรรม เช่น

พยายามทำใจยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น และพยายามไม่เครียด อดทนกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีการปรึกษาคณใกล้เคียงและเพื่อนบ้าน ฟังข่าวสารการแนะนำจากรัฐบาล และระมัดระวังในการดูแลสุขภาพ สุขอนามัย

ดีขึ้น รู้วิธีป้องกันตนเองจากโรคระบาด เช่น การสวมหน้ากาก การเว้นระยะห่าง ล้างมือ เป็นต้น (Kittiprapas *et al.*, 2020)

Table 7 Quality of life level of rice-producing farmers in spiritual aspects

Quality of life criteria	Means	S.D.	Quality of life levels
Quality of life in spiritual aspects	4.85	1.85	Very good
1. Satisfaction with your current occupation	5.54	0.84	Best
2. Satisfaction in one's own life	5.63	0.66	Best
3. Confidence to face serious problems that will arise	5.18	0.37	Best
4. Feeling of boredom and disappointed with daily life	3.45	1.70	Best
5. Feeling of stress at work	4.38	1.34	Very good
6. Stress relief by meditating, praying, or consulting close person	4.98	1.11	Very good

Table 8 Quality of life level of rice-producing farmers in family aspects

Quality of life criteria	Means	S.D.	Quality of life levels
Quality of life in family aspects	5.53	1.52	Best
1. Satisfaction with family life	5.67	0.63	Best
2. Family members help each other	5.83	3.71	Best
3. Satisfaction in sex life	5.34	1.08	Best
4. Having a permanent home condition	5.39	0.83	Best
5. Can ask for help from relatives	5.21	0.85	Best
6. Family members understand each other well	5.53	0.67	Best
7. Having time for family is important	5.65	0.66	Best
8. Problems are discussed together when problems arise	5.59	0.79	Best

เกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว ในภาพรวมอยู่ในระดับคุณภาพชีวิตดีมากที่สุด (Table 4 and 8) โดยพบว่าเกษตรกรมีระดับคุณภาพชีวิตดีมากที่สุดทั้ง 8 ประเด็นย่อย ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (5.83) ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว (5.67) ครอบครัวถือว่าการมีเวลาให้ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ

(5.65) เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ครอบครัวมีการปรึกษาหารือปัญหาาร่วมกัน (5.59) สมาชิกในครอบครัวมีความเข้าใจกันดี (5.53) สภาพบ้านคงทนถาวร (5.39) ความพึงพอใจในชีวิตทางเพศ (5.34) และสามารถขอความช่วยเหลือจากญาติได้ (5.21) (Table 8)

Table 9 Relationship between the impact of COVID-19 infectious disease and quality of life of farmers in various aspects

Quality of life of farmers	Health and duty aspects	Social and economic aspects	Spiritual aspects	Family aspects	Overall quality of life
The impact of COVID-19 on the family	-0.0201	0.0406	-0.0807	-0.0484	-0.0376
1. Family income has decreased	0.0808	0.1144	0.0876	0.2487*	0.1816*
2. Quarrels within the family	-0.0364	-0.037	-0.0662	-0.0777	-0.0748
3. Family members are more stressed	0.0029	-0.085	-0.048	0.0593	-0.0266
4. Production orders are canceled	0.0228	0.0214	-0.0294	0.0029	0.0052

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากโควิด-19 และคุณภาพชีวิตเกษตรกรด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านสุขภาพและหน้าที่ ด้านสังคม และเศรษฐกิจ ด้านจิตใจและด้านครอบครัว พบว่าผลกระทบจากโควิด-19 เกี่ยวกับรายได้ของครอบครัวลดลง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตเกษตรกรด้านครอบครัว โดยที่ the Pearson correlation coefficient, $r=0.2487$ หมายความว่า หากรายได้ของครอบครัวลดลง จะส่งผลให้

เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวลดลง ในทางกลับกันหากรายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวดีเพิ่มขึ้นไปด้วย ที่ระดับความสัมพันธ์ร้อยละ 24.87 และรายได้ของครอบครัวลดลงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตโดยรวม โดยที่ the Pearson correlation coefficient, $r=0.1816$ หมายความว่า หากรายได้ของครอบครัวลดลงจะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพโดยรวมลดลง ในทางกลับกันหากรายได้

ของครอบครัวเพิ่มขึ้นจะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีเพิ่มขึ้นไปด้วย ที่ระดับความสัมพันธ์ร้อยละ 18.16 ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ อย่างไรก็ตามพบว่าคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในด้านต่างๆ ไม่มีความสัมพันธ์กับผลกระทบจากโควิด-19 ในประเด็นต่างๆ ได้แก่ เกิดการทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความเครียดและถูกยกเลิกการสั่งซื้อผลผลิต ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์ (Table 9)

ผลกระทบจากโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ที่ส่งผลต่อรายได้ของครอบครัวเกษตรกรลดลง และส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรด้านครอบครัวและคุณภาพชีวิตเกษตรกรโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นที่น่าสนใจคือ Committee on Agriculture and Cooperatives (2020) รายงานผลกระทบจากเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ต่อภาคเกษตรประเทศไทยมีมูลค่ามากถึง 40,000-70,000 ล้านบาท เนื่องจากราคาสินค้าเกษตรภายในประเทศปรับตัวลดลงจากปริมาณความต้องการและราคาสินค้ามีแนวโน้มลดน้อยถอยลง รวมทั้งปัจจัยด้านต้นทุนการขนส่งที่เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้ ร้อยละ 50 ของครัวเรือนเกษตรกรได้รับผลกระทบต่อรายได้ ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 20 สมัครเข้าโครงการพักชำระหนี้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) สินเชื่อเพื่อการเกษตร และสินเชื่อส่วนบุคคล เป็นภาวะการเงินดิ่งตัวของครัวเรือนเกษตรกรจำนวนมาก (Chantararat *et al.*, 2020) และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร เช่น การโจรกรรมเพื่อหวังในทรัพย์สิน การทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัวอันเนื่องจากการขาดรายได้ การฆ่าตัวตายอันเนื่องมาจากปัญหาชีวิต และการลาออกจากโรงเรียนของบุตรหลาน

เกษตรกร เนื่องจากไม่มีเงินชำระค่าศึกษาเล่าเรียน เป็นต้น

4. สรุป

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ส่งผลต่อรายได้ของครอบครัวเกษตรกรผู้ผลิตข้าว ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรด้านครอบครัวและคุณภาพชีวิตโดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยการพัฒนาผลผลิตและผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร รวมทั้งบรรจุภัณฑ์ให้ปลอดภัยปราศจากเชื้อไวรัสโคโรนา-19 เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ควรดำเนินการเสริมสร้างทัศนคติและทักษะของเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรที่ได้คุณภาพมาตรฐาน ทั้งกลุ่มที่สามารถเข้าสู่ระบบการตรวจรับรองและกลุ่มที่อยู่ในขั้นตอน การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่ระบบการตรวจรับรอง เพื่อให้การผลิตสินค้าเกษตรมีความปลอดภัย นำเชื่อถือ โดยให้ความสำคัญกับโครงการยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรและควรให้ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับผู้บริโภคในการเลือกบริโภคอาหารปลอดภัยจากทั้งสิ่งปนเปื้อนทางกายภาพและชีวภาพ ตลอดจนประโยชน์ต่อสุขภาพควบคู่กันไป รวมทั้งภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการฝึกอบรมเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ต่อยอดจากการทำเกษตรอินทรีย์และระบบรับรองให้มากขึ้น เช่น เรื่องเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ การแปรรูปผลผลิต การสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลผลิต และการทำการตลาดเพื่อให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายสินค้าได้ด้วยตัวเองมากขึ้นและควรขยายพื้นที่การทำวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกร ในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อที่สามารถนำผลการศึกษามากำหนดเป็นนโยบายสาธารณะที่มีประโยชน์ต่อไปในอนาคต

5. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณทุนสนับสนุนการศึกษาแก่ พระภิกษุสงฆ์นักศึกษา และสามเณรนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี การศึกษา 2562

6. References

Bank of Thailand, Monetary Policy Report, December 2020, BOT Press Release No. 3/ 2021, Available: [www. bot. or. th/ Thai/ PressandSpeeches/ Press/ 2 0 2 1 /](http://www.bot.or.th/Thai/PressandSpeeches/Press/2021/) , March 18, 2021. (in Thai)

Bank of Thailand, Report of the Price of Key Agricultural Products of Thailand in the second quarter of 2020, Available: [https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ RegionalEconomy/ DocLib9/ CommodityRe port_Q22563. pdf](https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/RegionalEconomy/DocLib9/CommodityReport_Q22563.pdf) , March 18, 2021. (in Thai)

BioThai Foundation, 2020, Covid-19 Pandemic and Their Impact on Thai Agriculture, Available: [https://talad.co/blog.](https://talad.co/blog/), March 18, 2021. (in Thai)

Bureau of Agricultural Economic Research, 2020, Situation of Key Agricultural Products and Market Trends in 2021, Available: [http://www.oae.go.th/.](http://www.oae.go.th/), March 18, 2021. (in Thai)

Chantararat, S., Lamsam, A., Adultananusak, N., Ratanavararak, L., Rittinon, C. and Sangimnet, B., 2020, Distributional impacts of Covid-19 pandemic on agricultural households, PIER Discussion Paper.

Committee on Agriculture and Cooperatives, 2020, Impact on Thai economy from the coronavirus disease (COVID- 1 9) and recommendations to drive the development of the agricultural sector under National Strategic Plan according to the situation, Available:

https://www.senate.go.th/document/Ext23868/23868842_0002.PDF, March 18, 2021. (in Thai)

Ferrans, C.E. and Powers. M.J., 1984, Quality of Life Index: QLI. College of Nursing, University of Illinois, Chicago.

Hendel, D. , 1977, AERA Mini Presentation, Value based Management. net, 7- S Framework of McKinsey, Available Source: [http://www.valuebasedmanagement.net/m ethods_7S.html.](http://www.valuebasedmanagement.net/methods_7S.html), February 9, 2021.

Information Technology and Communication Center, 2017, Farmer map refer to farmer register record on 30 April, 2017. Available Source: [www.aiu.doae.go.th/Farmermap/ farmermapbook59-1704-watermark. pdf.](http://www.aiu.doae.go.th/Farmermap/farmermapbook59-1704-watermark.pdf) , February 9, 2021. (in Thai)

Kapilakanchana, M., Thepkham, P., Thongsri, N., Laosutsan, P., Impact of COVID-19 on Thai Labor Market, Bank of Thailand, Available: [https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPubli cations/articles/Pages/Article_12Oct2020. asp x.](https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_12Oct2020.aspx) February 9, 2021. (in Thai)

Kittiprapas, S. , Terdudomtham, T. , Pakthanapakorn, P. , and Sokjabok, P. , 2020, The Social Impact of Coronavirus 2019 (COVID- 19) Outbreak. Bangkok: Ministry of Social Development and Human

- Security, Available: [phuket. dop. go. th/download/knowledge/th1611129513-133_0.pdf](http://phuket.dop.go.th/download/knowledge/th1611129513-133_0.pdf). February 9, 2021. (in Thai)
- Klomthongjaroen, K., 2018, Quality of life among organic agriculture farmer in Chiang Mai province. *Journal of Management Science Chiang Rai Rajabhat University* 12(1): 59-90.
- Kosol, K., 2012, The quality of life of the rubber agriculturists in the economic recession: A case study of Surat Thani and Nakhon Si Thammarat provinces, Master Thesis, National Institute of Development Administration, Bangkok, 207 p.
- Ministry of Tourism and Sports, COVID-19 and Its Impact on Thai Tourism, Tourism situation of Thailand in the first quarter of 2020, *Tourism Economic Review*, vol. 4, no.1, Available: www.mots.go.th/download/TourismEconomicReport4-1TourismEconomicVol4.pdf, April 26, 2021. (in Thai)